

Wat deel je wel of niet op het internet?

In deze les staan we stil bij enkele veelgebruikte sociale media. De leerlingen gaan na welke informatie privé is en welke minder of niet. Daarnaast denken ze ook na over het delen van informatie op het internet: Wat is veilig en wat doe je het best niet?

Doelen

- De leerlingen kunnen de symbolen van enkele populaire sociale netwerksites of -toepassingen herkennen en met eigen woorden aangeven welke soort informatie je erop kunt vinden.
- De leerlingen kennen de betekenis van het begrip 'persoonlijke informatie'.
- De leerlingen kunnen aangeven of informatie persoonlijk is of niet.
- De leerlingen denken kritisch na over welke informatie ze wel of niet delen op het internet.
- De leerlingen beseffen wat de risico's zijn als ze persoonlijke informatie delen op het internet.

Referenties

GO WO	OVSG ICT	VVKBaO MEDIA	ET ICT
WO 3.1.5.6, WO 3.3.5.1	LOD-ICT-05.01, LOD-ICT-05.04, LOD-ICT-05.07, LOD-ICT-05.09, LOD-ICT-05.10, LOD-ICT-05.11, LOD-ICT-05.12, LOD-ICT-05.13, LOD-ICT-05.14, LOD-ICT-05.15, LOD-ICT-05.16, LOD-ICT-05.17, LOD-ICT-05.18, LOD-ICT-05.19, LOD-ICT-05.21, LOD-ICT-08.01, LOD-ICT-08.02, LOD-ICT-08.04, LOD-ICT-08.05, LOD-ICT-08.06, LOD-ICT-08.11, LOD-ICT-09.02, LOD-ICT-09.03, LOD-ICT-09.06	ME1.1, ME1.2, ME1.3, ME1.4, ME1.5, ME1.11, ME1.13, ME2.4, ME2.7, ME2.8, ME2.9, ME2.12, ME3.1, ME3.4, ME3.5	ICT 1, ICT 2, ICT 6, ICT 8

Timing

50 minuten

Materiaal

- een kopie van de leerwerkbladen voor elke leerling
- een groen, oranje en rood A4-blad
- een groen, oranje en rood kleurpotlood per leerling
- een computer met beamer of digitaal bord met internetaansluiting om de 'Vet op het net!'-filmpjes van Ketnet te bekijken:
 - <http://www.ketnet.be/kijken/vet-op-het-net/fotos-uploaden-sien-en-leonard>: filmpje i.v.m. het uploaden van foto's: Sien heeft een foto van Leonard op haar Ketprofiel gezet. Maar Leonard is daar niet blij mee. Misschien had Sien dat toch eerst aan Leonard moeten vragen.
 - <http://www.ketnet.be/kijken/vet-op-het-net/gegevens-delen-sien-en-leonard>: filmpje i.v.m. het delen van persoonlijke informatie via het internet: Sien schrijft haar adres en telefoonnummer in een reactie bij een filmpje van Charlotte. Maar ze denkt er niet aan dat iedereen kan meelezen! Gelukkig is Leonard er nog.

Instap

Ga in een klasgesprek kort na waarvoor je leerlingen het internet allemaal gebruiken.

- *Wat doe je op het internet? Waarvoor gebruik je het internet?* (filmpjes bekijken, liedjes beluisteren, spelletjes spelen, skypen, oefeningen maken, foto's uploaden, Ketprofielen van klasgenoten bekijken ...)
- *Welke websites bezoek je het meest?*
- *Wie plaatst er soms zelf iets op het internet? Wat plaats je zoal op het internet? Op welke websites doe je dat?*

Stap over naar het leerwerkblad. Laat een leerling het doelenkader bovenaan hardop voorlezen.

Leskern

Stap 1: Online valt veel te lezen en te zien.

Op het internet vind je heel wat websites waar iedereen alle soorten informatie (tekst, foto's, video's ...) kan plaatsen en delen met anderen. Iedereen kan ook reageren op deze informatie en deze op zijn beurt ook weer delen en verspreiden. We noemen zulke websites sociale netwerksites of social media.

- *Welke sociale netwerksites ken je?* (Ketnet, Facebook, Instagram, YouTube, Vimeo, Pinterest, Vine, Wikipedia of Wikikids, Twitter ...)
- *Heb je een account op een van deze sociale netwerksites? Wat doe je dan zoal op die website?* (foto's bekijken of uploaden, filmpjes bekijken, gedachten en berichtjes van anderen lezen of er zelf ook posten, een reactie op het bericht van iemand anders lezen of zelf schrijven ...)

Bekijk samen oefening 1 op het leerwerkblad. De leerlingen schrijven de juiste naam van de website of applicatie onder elk symbool. Ze verbinden daarna elk symbool met een passend bericht. Overloop na afloop samen de symbolen en de berichten. Bespreek kort de kenmerken van elk soort bericht.

- *Op het internet worden vaak hele korte nieuwsberichten gedeeld via Twitter. Sommige berichten of reacties komen zelfs in het journaal. Wat is er typisch voor Twitter?* (Een tweet mag maximaal 140 tekens hebben en bevat vaak een hashtag (#).)
- *Hoe kun je weten dat het informatie van YouTube, Wikipedia (of Wikikids) of Facebook is?* (bij YouTube staat bv. steeds wanneer een filmpje gepubliceerd werd en hoeveel keer het al werd bekeken; op Wikipedia wordt er bv. een korte beschrijving gegeven en staat ook steeds de datum van de laatste wijziging erbij; op Facebook kun je verschillende berichten van je vrienden lezen of bekijken: foto's, filmpjes, meningen ...)
- *Wanneer stuur je een sms'je en wanneer een e-mail?* (een sms is meestal korter dan een e-mail; je kunt een e-mail gemakkelijk naar een heleboel mensen tegelijk sturen; op een sms'je verwacht je meestal vlugger een antwoord dan op een e-mail ...)

Stap 2: Wat is persoonlijk en wat niet?

Laat enkele leerlingen kort verwoorden wat het woord 'persoonlijk' betekent of geef zelf een korte duiding bij het begrip.

Persoonlijk betekent 'iets van jezelf'. Iets wat persoonlijk is, ga je niet aan iedereen vertellen. Je vertelt aan iemand op straat niet wat je telefoonnummer is of waar je woont. Wat je aan een vreemde op straat niet zou vertellen, vertel je ook niet op het internet.

Hang in de klas, gang, speelplaats of gymzaal drie gekleurde bladen op (rood, oranje, groen), elk aan een verschillende zijde van de ruimte. Laat de leerlingen vervolgens aan de hand van een ren-je-rot-spel beoordelen hoe persoonlijk iets is.

Straks krijg je verschillende voorbeelden van informatie te horen. Denk zelf na hoe persoonlijk die informatie voor jou is. Kies een kleur:

- *Rood staat voor 'heel erg persoonlijke informatie'. Ik wil niet dat mensen dit zomaar van mij weten of zien.*
- *Oranje betekent: 'Dit is een beetje privé. Niet iedereen mag het zien, maar mijn vrienden wel.'*
- *Groen wil zeggen: 'Dit is niet privé voor mij, iedereen mag het zien.'*

Lees de verschillende items van oefening 2 hardop voor. Laat de leerlingen per item naar het rode, oranje of

groene blad lopen. Ze verwoorden telkens waarom ze iets heel erg, een beetje of helemaal niet privé vinden. Ze kleuren nadien elk vakje op het leerwerkblad in de door hen gekozen kleur.

Meningen kunnen verschillen en veranderen, maar laat leerlingen vertellen waarom bv. een naam, een adres, een telefoonnummer en een e-mailadres toch meer persoonlijke informatie is dan bv. de naam van een huisdier of de kleur van het haar.

- *Wat zou er kunnen gebeuren als je die informatie zomaar tegen vreemde mensen zou vertellen op straat?*

Stap 3: Wat deel je op het internet en wat niet?

Verwijs naar het klasgesprek waarmee je de les opende.

- *Wie plaatst er soms zelf iets op het internet?*
- *Hoe kun je dat precies doen?* (een eigen account aanmaken op een sociale netwerksite)
- *Wat zet je online?* (foto's, filmpjes, berichtjes, grapjes ...)
- *Welke sociale netwerksites gebruik je dan?* (Ketnet, Facebook (ook al mag dat eigenlijk pas vanaf 13 jaar), Google+ ...)

TIP: Laat enkele leerlingen iets vertellen over hun Ketprofiel of het kort voorstellen aan de rest van de klas. Meer dan 40 % van de 9- tot 12-jarigen hebben immers een Ketprofiel op www.ketnet.be waarmee ze op een veilige manier kunnen sociaal netwerken (bron: *Onderzoeksrapport Apestaartjaren 5*, 2014). Met een Ketprofiel kunnen kinderen reageren op berichten door aan te geven dat ze iets leuk vinden, kunnen ze een berichtje plaatsen en foto's en filmpjes uploaden. Ze kunnen ook deelnemen aan quizzes en wedstrijden en hun persoonlijke pagina personaliseren.

Vat kort samen wat leerlingen vertelden over het delen van informatie op sociale netwerksites. *Om gegevens te kunnen zien of delen met familie en/of vrienden, moet je eerst je eigen account aanmaken. Maar denk eraan: wat jij op het internet zet, kan iedereen zien. Denk dus eerst goed na wat anderen van jou mogen weten.*

Laat je leerlingen de 'Vet op het net!'-filmpjes van Ketnet over foto's uploaden en gegevens delen opzoeken op het internet. Laat verschillende zoekstrategieën aan bod komen: meer dan één zoekterm gebruiken, zo precies mogelijk omschrijven, zoeken via Google, 8-12.info, Davindi of meteen op de Ketnet-site ... Indien je over een beamer of digitaal schoolbord beschikt, kun je twee leerlingen de opdracht geven de filmpjes op te zoeken.

- *Welke zoekmachine kun je gebruiken om de reportage terug te vinden?* (Google, 8-12.info)
- *Hoe zou je de reportage ook zonder Google kunnen terugvinden?* (surfen naar www.ketnet.be en de zoekfunctie op de website gebruiken)
- *Welke zoekterm(en) tik je in om het filmpje over gegevens delen terug te vinden?* (delen)
- *Welke zoekterm(en) tik je in om het filmpje over foto's uploaden terug te vinden?* (uploaden)

Laat de leerlingen de gebruikte zoektermen invullen bij oefening 3. Bekijk samen met de leerlingen de filmpjes.

Peil na het bekijken van de reportage naar de reacties uit je klas.

- *Wat valt je op na het bekijken van deze filmpjes?*
- *Wat heb je nu geleerd i.v.m. het delen van informatie op het internet?*

Stap over naar het vervolg van oefening 3 op het leerwerkblad. Overloop met je leerlingen de verschillende tekstballonnen. Ze kleuren een tekstballon rood in als ze die informatie zeker niet doorgeven op het internet. Groen wil zeggen: 'Dit zet ik op het internet.' En de situaties waarbij ze niet zeker weten of het OK is, mogen oranje ingekleurd worden. Bespreek nadien wat ze rood gekleurd hebben en wat groen, en welke situaties ze twijfelachtig vonden.

TIP: Maak op school gebruik van 'kindvriendelijke' zoekmachines:

- **8-12.info** (www.8-12.info) is een zoekmachine voor kinderen van acht tot twaalf jaar, op school en thuis. De zoekmachine is helemaal gericht op zelfstandig gebruik door kinderen. De links op 8-12.info zijn vrijwel allemaal openbaar toegankelijk. Leerlingen hebben dus geen inlogcode nodig. Op 8-12.info is geen reclame te vinden.
- **Davindi** (www.davindi.nl) is een zoekmachine met een collectie van bronnen voor leerlingen van het basisonderwijs. De bronnen zijn geselecteerd door leerkrachten. De zoekmachine Davindi zoekt dus niet

op het hele internet, maar binnen de speciaal samengestelde onderwijscollectie, waarin onder meer webpagina's, documenten, video's, afbeeldingen te vinden zijn.

Slot

Wijs de leerlingen op het doelenkader bovenaan de les. Dit kader vertaalt kennis, vaardigheden, inzichten en attitudes op leerlingenmaat.

Je kunt nagaan of de leerlingen de essentie van de les vatten door een aantal vragen te stellen over een gebeurtenis uit het leven van leeftijdsgenoten.

Noor vertelt: "Ik vind Simon wel leuk. Daarom heb ik op zijn Ketprofiel een berichtje achtergelaten, met mijn gsm-nummer en zo'n blozende smiley met hartjes erbij. Iedereen mag weten dat ik op hem ben! Ik hoop dat hij mij een sms'je stuurt."

- Welke sociaal netwerksite gebruikt Noor? (Ketnet)
- Welke persoonlijke informatie deelt Noor? (haar gsm-nummer, haar gevoelens voor Simon)
- Vind je haar gedrag slim of niet? (Neen, iedereen kent nu haar telefoonnummer en gevoelens. Ze zou daar ook mee geplaagd of gepest kunnen worden.)
- Hoe zou jij je voelen moest je hetzelfde doen als Noor? (beschaamd, rot ...) Hoe zou Simon zich voelen?

Mourhad vertelt: "We zijn in de zomervakantie met het gezin drie weken naar Algerije geweest. Om al mijn vrienden in België te verwittigen dat ik er niet was, heb ik op Facebook een berichtje geschreven met de datum waarop we vertrokken en terugkwamen."

- Welke sociaal netwerksite gebruikt Mourhad? (Facebook)
- Welke persoonlijke informatie deelt Mourhad? (de begin- en einddatum van de vakantie van het gezin)
- Vind je zijn gedrag slim of niet? (Neen, iedereen weet nu dat het gezin van Mourhad gedurende drie weken niet thuis is. Stel je voor dat mensen met slechte bedoelingen zijn adres te weten komen, dan weten inbrekers precies wanneer ze langs moeten komen om in te breken.)

Emma vertelt: "Ik was op Moviestarplanet aan het chatten met iemand die ik niet ken. Hij vroeg me wat mijn familienaam was en naar welke school ik ging. Via 1207 kon hij mijn adres opzoeken. Toen kreeg ik ineens een kaartje waarin stond dat hij verliefd was en dat hij me zou komen halen. Ik werd er helemaal bang van en heb het aan mijn ouders verteld."

- Welke sociaal netwerksite gebruikt Emma? (Moviestarplanet)
- Welke persoonlijke informatie deelt Emma? (haar familienaam, de naam van haar school)
- Vind je haar gedrag slim of niet? (Neen, persoonlijke gegevens zoals je familienaam, school(adres) ... mag je nooit doorgeven aan mensen die je niet kent.)

Sluit af met een korte evaluatie.

- Wat zou je nu anders doen wanneer je dingen post op het internet?
- Wat heb je geleerd in verband met het delen van informatie? Wat deel jij op het internet? Wat zou jij zeker nooit op het internet zetten? Waarom niet?
- Ga je nu bewuster nadenken wat de risico's zijn als je iets persoonlijks op het internet zet?

Achtergrondinformatie en tips

- www.clicksafe.be: website van Child Focus waarop je alle informatie vindt over veilig en verantwoord internetgebruik bij kinderen en jongeren.
- <http://childfocus.be/nl/media-center>: het lespakket 'Think before you post' is bestemd voor de 1e en 2e graad van het secundair onderwijs. Het kan scholen helpen nadenken over het thema 'bescherming van privacy en intimiteit' (al dan niet online).
- <http://www.ketnet.be/vet-op-het-net>: website met tips en filmpjes om kinderen bewust te leren omgaan met het internet.
- www.kennisnet.nl/themas/mediawijsheid: website met heel wat informatie over hoe je als school mediawijsheid het best kunt aanpakken.

Deze les maakt deel uit van de lessenreeks **'Veilig op het internet'**.

Auteurs: Jordan Biskup, Ann Jacobs

Tekeningen: Dick Grinwis

Lay-out en zetwerk: D'hondt-Ravijts

Met dank aan Katrijn Van den Abeele en Nel Broothaerts van Child Focus voor het verstrekken van achtergrondinformatie bij het tot stand komen van deze lessenreeks.

Voor meer informatie over vorming voor leerkrachten, infosessies voor ouders, achtergrondinformatie of bijkomende didactische materialen i.v.m. veilig internetten: www.clicksafe.be